

Reference

1. Kokeza G. — Transfer of technology as a factor of social and economic development — Faculty of Technology and Metallurgy, Belgrade, 2008.
2. Narayanan, V. K. Managing Technology and Innovation for Competitive Advantage, Prentice-Hall, New Jersey, 2001.
3. OECD, Eurostat, Oslo Manual — Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, Joint Publication, 3rd Edition, 2005.
4. Povrenović D. — Analysis of innovation activities in Serbia, Belgrade: Institute for Intellectual Property, 2011.
5. Report from the High Level Group chaired by Wim Kok, Facing the challenge, The Lisbon strategy for growth and employment, november 2004.
6. Public Finance Bulletin for August 2015, the Ministry of Finance, Republic of Serbia 2015.
7. Strategy for Scientific and Technological Development of Serbia 2010-2015. Ministry of Science and Technology, 2009.
8. Ministry of Economy and Regional Development — Strategy and industrial development policy of the Republic of Serbia from 2010 to 2020.
9. www.eurostat.eu

Віннікова І. І., к.е.н.,
доцент кафедри менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
vinnikova.inna@gmail.com
Марчук С.В., асистент кафедри менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
marchuk13@ukr.net

Vinnikova I. I., Ph.D.,
Associate Professor of Management Department,
SHEI «Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman»,
vinnikova.inna@gmail.com
Marchuk S. V.
assistant of the Management Department,
SHEI «Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman»
marchuk13@ukr.net

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КОМПАНІЙ СФЕРИ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто роль і значення інтелектуального капіталу в інноваційному розвитку компаній, що працюють у сфері високих технологій. Наведено фінансові показники компаній і вартість

брендів у сфері високих технологій. Проведено аналіз визначень категорії «інтелектуальний капітал». Встановлено основні напрями впливу на інтелектуальний капітал для підвищення рівня інноваційного розвитку компаній сфери високих технологій.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інтелектуальний капітал, інтелектуальна рента, людський капітал, структурний (технологічний) капітал, клієнтський капітал.

INTELLECTUAL CAPITAL AS THE BASIS FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE COMPANY HIGH-TECH

ABSTRACT. The role and importance of intellectual capital in the innovative development of companies operating in the sphere of high technologies. Shows the financial performance of companies and the value of brands in the sphere of high technologies. The analysis of definitions of the category «intellectual capital». The basic directions of influence of intellectual capital to increase the level of innovative development of companies in the sphere of high technologies.

KEY WORDS: intellectual capital, intellectual rent, human capital, structural (technological) capital, client capital.

Вступ. Основною тенденцією розвитку сучасної економіки стає зростання інтелектуальної складової в результатах діяльності. У зв'язку з цим зростає роль інтелектуальної праці у функціонуванні та розвитку компаній, які працюють у сфері високих технологій, тому саме інтелектуальний капітал стає найважливішою умовою успішного господарювання, підвищення конкурентоспроможності, інноваційно-го розвитку компаній, дозволяє їм адаптуватися до нових умов зовнішнього середовища.

Оскільки нераціональне використання інтелектуального капіталу негативно відображається на ефективності компаній, темпах економічного зростання, конкурентоспроможності та гальмує інноваційний розвиток, поєднання інноваційності, ефективності та інтелектуального капіталу стає одним із нагальних завдань компаній, що працюють у сфері високих технологій вданий час, і тим більше на перспективу.

Постановка задачі (мета). Метою дослідження є розгляд сутності та обґрунтування ролі інтелектуального капіталу як основи інноваційного розвитку компаній, що працюють у сфері високих технологій.

Результати. У даний час розвиток світової економіки йде по шляху науково-технічного прогресу та інноваційного розвитку.

Головну роль при цьому відіграє ефективне використання унікальних за своєю природою факторів нематеріального характеру, таких як інтелектуальний капітал, знання, інноваційні здібності працівників, їх професійна кваліфікація, права на дизайн, торговельні знаки, патенти. Інноваційний розвиток позначається стійкою тенденцією до заміни товарно-матеріальних запасів інформацією, а основних фондів — знаннями. Особливо чітко дана тенденція прослідковується на прикладі компаній, що працюють у сфері високих технологій.

Усе зазначене призвело до появи так званої «інтелектуальної економіки» [1], якій притаманні такі ознаки: надінформативність; нематеріальність активів; посттрадиційність формули ціноутворення кінце-вого продукту. Відносно сучасних суб'єктів підприємницької діяльності, це означає значне зменшення відносини балансової вартості до ринкової. Існує фінансовий коефіцієнт, що дорівнює відношенню поточної ринкової капіталізації компанії до її балансової вартості (англ. P / B ratio, Price-to-book ratio) [12]. Найвідоміший приклад такого відношення — компанія Coca-Cola, в якій зазначений коефіцієнт дорівнює 45,23 [7], що відповідає відношенню матеріальних (МА) і нематеріальних активів (НМА) — 2,16 % : 97,84 %. Але підприємства та компанії, що працюють у наукомістких галузях можуть показати ще більш виражену перевагу НМА над МА (табл. 1.).

Згідно з даними американської біржі NASDAQ [13] ринкова капіталізація успішних компаній, що працюють у сфері високих технологій, підвищується значними темпами. Так, за прогнозами брокерської фірми Cantor Fitzgerald, корпорація Apple через 12 місяців може стати першою компанією, чия капіталізація перевищить \$ 1 трильйон. Вартість акції при поточному обсязі складе \$ 180. Аналітики розраховують на потенціал китайського ринку для Apple, на успіх Apple Watch і Apple TV і випуск електромобілів до 2020 року [14].

Однією з ознак компанії, яка ефективно використовує інтелектуальний капітал, є її висока ринкова вартість, що перевищує балансову вартість, це простежується на вартості світових бізнес-брендів. Основними факторами, які утворюють такі співвідношення, стають: ноу-хау, патенти, авторські права, менеджментарні технології, ділова репутація, бренд. За підсумками 2014 року провідним рейтинговим агентством була випущена статистика по найдорожчим світовим брендам [15]. У табл. 2 представлено дані по провідних компаніях, що працюють у сфері високих технологій.

Таблиця 1

**ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ КОМПАНІЙ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ
У СФЕРІ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗА 2015 р.**

Назва компанії	Продукція компанії	Показник Р/В	МА/ НМА, %	Ринкова вартість компанії, млрд \$
The Boeing Company	Космічна техніка, цивільні, військові літаки	159,59	0,59 : 99,41	108,7
Lockheed Martin Corporation	Транспортна і винищувальна авіація, супутники, ракетно-носії, радары, балістичні ракети, бойові припаси, системи інформаційної безпеки	68,26	1,44 : 98,56	63,3
Honeywell International Inc	Електроніка, космічна техніка, комп'ютери, двигуни	30,71	3,15 : 96,85	81,7
International Business Machines Inc	Апаратне і програмне забезпечення	10,28	8,87 : 91,13	160,9
Apple Inc	Персональні та планшетні комп'ютери, мобільні телефони, технології, що носяться, програмне забезпечення	6,48	13,37 : 86,63	740,3
Microsoft Corporation	Програмне забезпечення	5,46	15,48 : 84,52	342,2
Google Inc	Веб-додатки, інформаційні технології	4,39	18,55 : 81,45	373,3

Такі високі вартості брендів викликані специфікою компаній, що працюють у сфері високих технологій, популярність яких залежить від «розрекламованості» бренду. У компаніях сфери високих технологій, які зайняті розробкою і виробництвом складної техніки, бренд теж має значення, але в більшій мірі для них важливі технології управління ресурсами, ділова репутація, інтелектуальна власність компанії, знання та вміння співробітників. Усі ці фактори можна об'єднати в категорію «інтелектуальний капі-

тал». Інтелектуальний капітал (від лат. *Intellectualis capitalis* — розумовий, головний або головні пізнання) — це один з різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу і відтворює, одночасно, властиву лише йому (інтелектуальному капіталу) специфіку і особливості [1].

Таблиця 2

**ВАРТОСТІ БРЕНДІВ ПРОВІДНИХ КОМПАНІЙ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ
У СФЕРІ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Бренд	Категорія	Вартість бренду в 2014 р., млрд \$	Зміна вартості бренду в 2013 р. і в 2014 р., %
	Технології	158,8	40
	Технології	147,8	- 20
	Технології	107,5	- 4
	Технології	90,1	29

Інтелектуальний капітал відноситься до нематеріальних активів, без яких компанії сфери високих технологій не можуть існувати та посилювати конкурентні переваги. Складовими частинами інтелектуального капіталу виступають людські активи, інтелектуальна власність, інфраструктурні й ринкові активи.

Інтелектуальний капітал — категорія нова і складна, дослідженням якої як наукової категорії займаються зарубіжні та вітчизняні вчені з 90-х років минулого сторіччя. Огляд наукової літератури свідчить про те, що не існує єдиного підходу до визначення поняття «інтелектуальний капітал». Узагальнення досліджень авторів щодо визначення поняття «інтелектуальний капітал» наведено в табл. 3.

**ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ»**

Автор, джерело	Визначення терміну
Д. К. Гелбрейт [4]	Інтелектуальний капітал — щось більше, ніж «чистий інтелект» людини, і включає певну інтелектуальну діяльність
Е. Брукінг [2]	Інтелектуальний капітал — це термін для позначення нематеріальних активів, без яких компанія не може існувати, посилюючи конкурентні переваги. Складовими частинами інтелектуального капіталу є: людські активи, інтелектуальна власність, інфраструктурні й ринкові активи
К. Брадлі [3]	Інтелектуальний капітал — це перетворення знань і нематеріальних активів у корисні ресурси, які дають конкурентні переваги
Л.Едвінссон [4]	Інтелектуальний капітал — це знання, яке може конвертуватися у вартість
Л. Іноземцев [5]	Інтелектуальний капітал — це інформація і знання, специфічні по своїй природі і формам участі у виробничому процесі фактори, у рамках фірм приймають вигляд інтелектуального капіталу
Б. Б. Леонтьєв [8]	Інтелектуальний капітал — це вартість сукупності наявних у нього інтелектуальних активів, включаючи інтелектуальну власність, його природні та набуті інтелектуальні здібності та навички, а також накопичені їм бази знань
Т. Стюарт [11]	Інтелектуальний капітал — сума всього того, що знають працівники, та що дає компанії конкурентну перевагу того, тобто патенти, процеси, управлінські навички, досвід і знання про споживачів та постачальників
В. Олейко [10]	Інтелектуальний капітал — збірне поняття, що об'єднує об'єкти інтелектуальної власності; майнові права на них; знання, вміння, навички людини і системи, створені ним, які при включенні в господарський оборот приносять додаткову вартість
О.Б. Бутнік-Сіверський [1]	Інтелектуальний капітал це авансована інтелектуальна вартість, яка в процесі свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості

Аналіз визначень категорії «інтелектуальний капітал» показав, що інтелектуальний капітал виступає як сукупність важливих складових (сума знань, досвід, професійна підготовка та інтуїція всіх працівників) не тільки для формування нових продуктів інтелектуальної праці, але й інноваційного розвитку компаній.

На рівні компанії інтелектуальний капітал можна розглядати як суму чотирьох складових. 1. Людський капітал — сукупність знань,

умінь і навичок, творчих здібностей співробітників компанії, а також моральні цінності компанії, культура праці, спільний підхід до справи, культура управління, тобто здатність власників і наукомістких працівників відповідати вимогам і завданням компанії. Людина є ключовою ланкою у процесі створення інноваційної продукції, тому саме висококваліфіковані працівники займаються дослідженнями, в процесі яких створюють нові винаходи, ноу-хау, раціоналізаторські пропозиції, корисні моделі, промислові зразки. За даними звіту ПРООН з людського розвитку 2015 року Україна за Індексом людського розвитку в 2015 році посіла 81-ше місце серед 188 країн світу. За період з 1990 року значення Індексу людського розвитку України зросло з 0,705 до 0,747 — тобто на 6 %. Цей показник належить до категорії високого рівня розвитку і ставить Україну на 81 місце серед 188 країн [16].

2. Структурний (технологічний) капітал — організаційна структура, інформаційні технології, система наукових і проектних підрозділів, система підготовки та перепідготовки кадрів, тобто всілякі організаційні механізми, що забезпечують продуктивність працюючих і функціонування компанії.

3. Інтелектуальна власність (ІВ) — ноу-хау, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, комерційна таємниця, раціпропозиції, топографія інтегральних схем, сорти рослин і породи тварин, орієнтовані найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні позначення, літературні та художні твори, комп'ютерні програми, виконання фонограм, відеограм, передачі організації мовлення.

4. Клієнтський (споживчий, ринковий) капітал — відносини зі споживачами продукції компанії, з її постачальниками, навчальними закладами, інвесторами та іншими зацікавленими організаціями.

Інтелектуальний капітал як основа інноваційного розвитку компаній сфери високих технологій передбачає розвиток інтелектуальної власності, становлення креативного типу мислення працівників і керуючого персоналу, прискорює темп і визначає характер оновлення технологій у поєднанні з іншими ресурсами (працею, технікою, енергією, сировиною) проявляє себе як визначальна сила.

Фактори інтелектуального капіталу високотехнологічних компаній визначають рівень інноваційної активності, конкурентоспроможність високотехнологічної продукції та гарантують стабільність. Тому основний вплив на інтелектуальний капітал для підвищення рівня інноваційного розвитку компаній сфери високих технологій необхідно направляти на: забезпечення необхідної швидкості впровадження інновації, розвиток інноваційної творчої праці, підвищення кваліфікації працівників, самоосвіту.

Для цього важливо не просто втілити інтелектуальну ідею інновації в життя, а зробити це максимально швидко і чітко, випере-

дивши конкурентів і забезпечивши собі довгострокові переваги; необхідно налагодити активний процес обміну досвідом та професійних знань працівників з метою постійного збільшення людського капіталу організації, передбачивши систему мотивацій; забезпечити умови для якісного обміну інформацією за допомогою надійної технічної інфраструктури, тобто слід підвищити ефективність структурного капіталу; розробити заходи із забезпечення результативної трансформації людського капіталу в технологічний процес створення інтелектуально-інноваційної продукції.

Висновки. Ефективна діяльність високотехнологічних компаній може бути забезпечена тільки на основі розвитку інтелектуального капіталу. Інтелектуальний капітал, стимулювання новаторських розробок, заходи щодо технічного розвитку дозволяють компаніям які працюють у високотехнологічних галузях отримати максимальний прибуток і підтримувати високу конкурентоспроможність на ринку в сучасній економіці.

Література

1. Бутнік-Сіверський О.Б., Економіка інтелектуальної власності / О.Б. Бутнік-Сіверський. — К.: Інститут інтелектуальної власності і права, 2004. — 296 с.
2. Брукінг Э. Интеллектуальный капитал: Ключ к успеху в новом тысячелетии: пер. с англ. / Э. Брукинг; Ред. Л.Н. Ковалик]. — СПб.: Питер, 2001. — 288 с.
3. Albert, S. and Bradley, K. (1996) Intellectual Capital as the Foundation for New Conditions relating to Organizations and Management Practices, Working Paper Series No. 15, Milton Keynes, Open University Business School.
4. Гэлбрейт Д. Экономические теории и цели общества / под ред. Н. Н. Иноземцева. — М.: Прогресс, 1979. — 406 с.
5. Иноземцев В.Л. За пределами экономического общества [Текст] / В.Л. Иноземцев. — М.: «Academia» — «Наука», 1998. — 640 с.
6. Эдвинсон Л. Интеллектуальный капитал: определение истинной стоимости компаний / Л. Эдвинсон, М. Мэлоун // Новая постиндустриальная волна на Западе; под ред. В. Иноземцева. — М.: Academia, 1999. — 640 с.
7. Котировки акций, FTSE Global 100 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ru.investing.com/equities/>
8. Леонтьев Б. Б. Цена интеллекта. Интеллектуальный капитал в российском бизнесе: Научное издание / Б. Б. Леонтьев. — М.: Акционер, 2002. — 194 с.
9. Ліманські А. Проблеми управління інтелектуальним капіталом підприємства / А. Ліманські // Вісник Хмельницького національного університету. — 2009. — № 5. — С. 256–261.
10. Олейко В. М. Методи та моделі вартісної оцінки інтелектуального капіталу суб'єктів господарювання. — Рукопис. Дисертація на здобуття

наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.03.02 — економіко-математичне моделювання / Інститут економічного прогнозування НАН України. — К., 2002.

11. *Стюарт Т.А.* Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Пер. с англ. В.А. Ноздриной. — М.: Поколение, 2007. — 368 с.

12. P/B коэффициент [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/P/B_коэффициент

13. FlashQuotes For NASDAQ-100 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nasdaq.com/quotes/nasdaq-100-stocks.aspx?col=0&dir=U>

14. Cantor Fitzgerald прогнозує підвищення капіталізації Apple до \$ 1 трильйона [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <Http://megamozg.ru/post/11612/>

15. Top 100 Brands — 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.brandz100.com/#/>

16. <http://www.un.org.ua/> <http://www.ua.undp.org/>

Галица И. А., д.э.н., профессор,
заведующий кафедрой экономики и менеджмента предприятия
Университета экономики и права «КРОК»,
igalica@ukr.net

Ihor Halytsia,
Doctor of Economics (Habilitation Doctor),
Full Professor, Department Head of the University of
Economics and Law «KROK»,
igalica@ukr.net

ВИРТУАЛЬНО-ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СРЕДА ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ И НОВЫЕ ПОДХОДЫ К УПРАВЛЕНИЮ¹

АННОТАЦИЯ. Рассмотрены особенности формирования виртуально-интеллектуальной среды хозяйствования в современных условиях, обоснована необходимость инновационности управления.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: виртуально-интеллектуальная среда хозяйствования, инновационность управления.

MANAGING VIRTUAL AND INTELLECTUAL ENVIRONMENTS AND NEW APPROACHES TO MANAGEMENT

SUMMARY. Managing virtual and intellectual environments features of formation are considered in modern conditions. Need is proved. Innovation management

¹ Автор информирует читателя о том, что приоритет на данное научное направление и авторские права на эту научную работу на международном уровне подтверждены регистрацией Государственной службы интеллектуальной собственности Украины от 15.02.2016 №2027.